

**Etnisite, Din ve Toplumsal
Cinsiyetin Kesişiminde Erkeklik
Türkiye’de Dini Gruplarda
Erkeklik İnşaları**

Mehmet Ozan AHNAS

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1750

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiye

Yayın No | Publication Number: 356

Kitap Adı : Etnisite, Din ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişiminde Erkeklik:
Türkiye'de Dini Gruplarda Erkeklik İnşaları

Book Title : Masculinity at the Intersection of Ethnicity, Religion and Gender:
Constructions of Masculinity in Religious Groups in Turkey

ISBN : 978-625-5536-69-3

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255536693

Yazar | Author: Mehmet Ozan Ahnas | orcid.org/0000-0003-2301-9057

Kurum | Institution: Mardin Artuklu Üniversitesi

ROR ID: ror.org/0396cd675

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 193 (xii + 181)

Yayın Tarihi | Publication Date: Kasım | November 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: JBSF1 - Toplumsal cinsiyet çalışmaları | Social & cultural anthropology, ethnography

BISAC: SOC032000 - Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları / Gender Studies | Social Science / Gender Studies

THEMA: JBSF1 - Toplumsal cinsiyet çalışmaları | Gender studies: women and men

LC Classification: HQ1075 - Erkeklik ve Kadınlık: Cinsiyet rolleri | Sex roles

DEWEY: 305.31 - Erkeklik | Men

WoS Category: Sosyoloji | Sociology

WoS Citation Topics Meso: 6.6 - Gender Studies | Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

WoS Citation Topics Micro: 6.6.1 - Masculinity & Gender Identity | Erkeklik ve Cinsiyet Kimliği

Scopus Subject Areas: 3300 - Sosyal Bilimler | Social Sciences (all)

Atf Bilgisi | Cite as: Ahnas, Mehmet Ozan. *Etnisite, Din ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişiminde Erkeklik: Türkiye'de Dini Gruplarda Erkeklik İnşaları*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiye, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

**Etnisite, Din ve Toplumsal
Cinsiyetin Kesişiminde Erkeklik
Türkiye’de Dini Gruplarda
Erkeklik İnşaları**

Mehmet Ozan AHNAS

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Mehmet Ozan AHNAS

1991 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladı. Lisans öğrenimini Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden aldı. Yüksek lisans tezini Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Bilim dalında yaptı. 2019 yılında tamamladığı yüksek lisans tezinde Muş ve Sason'da yaşayan "Müslüman Ermenileri" konu edildi. "İmamlarda Erkeklik Algıları ve Din: Diyarbakır Örneği" başlıklı doktora tezini, 2024 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Bilim dalında başarıyla savundu. Mardin Artuklu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi anabilim dalında Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapan Ahnas, evli ve bir çocuk babasıdır.

Mehmet Ozan Ahnas was born in Diyarbakır in 1991. He completed his primary, secondary, and high school education in Diyarbakır. He received his bachelor's degree from the Faculty of Theology at Dicle University. He completed his master's thesis in the Department of Sociology of Religion at the Faculty of Theology, Dicle University. His master's thesis, completed in 2019, focused on "Muslim Armenians" living in Muş and Sason. He successfully defended his doctoral thesis, titled "Perceptions of Masculinity and Religion among Imams: The Case of Diyarbakır," in 2024 at Ankara University Faculty of Theology, Department of Sociology of Religion. Ahnas, who serves as an Assistant Professor in the Department of Sociology of Religion at Mardin Artuklu University Faculty of Theology, is married and has one child

Kitap Hakkında

Etnisite, Din ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişiminde Erkeklik Türkiye’de Dini Gruplarda Erkeklik İnşaları

Erkekliğe dair akademik yoğunlaşma son yıllarda artmaktadır. Disiplinler arası bir araştırma sahasına hitap eden erkeklik araştırmaları, sosyoloji, psikoloji, kadın çalışmaları gibi birçok alandan beslenmektedir. Ataerkil güç hiyerarşisinde kadınların pratiklerine odaklanan araştırmalarda erkek kimliği ve bu kimliğin inşa sürecinin ihmal edildiği görülmektedir. Dolayısıyla erkekliğin şekillenmesinde anne, kız arkadaş, eş ve iş yeri arkadaşı vb. olarak kadınların rollerini açıklamakla birlikte erkeklerin pratiklerini incelemek de önem arz etmektedir. Türkiye’de din-toplumsal cinsiyet veya etnisite-din çalışmaları ayrı ayrı gelişmiş bir araştırma alanına tekabül etmektedir. Ancak din-etnisite-erkekliğin aynı eksen içinde ele alındığı teorik ya da ampirik çalışmaların sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir. Literatürdeki bu boşluğu dikkate alarak kitabımızda Türkiye bağlamında dini gruplarda erkekliğin nasıl biçimlendiğini ve bunun etnisite ile nasıl iç içe geçtiğini kesişimsel analiz yönteminden faydalanarak irdelemekteyiz. Erkekliğin dini pratikler ve söylemlerle etkileşimi, etnik kimliklerin kültürel kodlarıyla birleştiğinde sosyal bilimler alanında özgün bir araştırma sahası ortaya çıkmaktadır. Bu da kitabımızda tartışılan meselelerin merakını güdüleyen önemli sebeplerden biridir. Erkeklik, kitapta yalnızca bir inanç pratiği değil aynı zamanda otorite ve aidiyet ilişkilerinden oluşan performatif bir kimlik olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla dini ve etnik gruplardaki iktidar yapıları cinsiyet kimliklerinin üretilmesinde işlevsel bir öneme sahiptir. Türkiye’de dini gruplar özellikle de tarikatlar erkeklerin otorite pozisyonlarını belirlemekte, erkekliğin sembolik ve kültürler formalarını üretmektedir. Etnisite de bu süreçte hem aidiyet hem de dışlanma kategorilerini inşa etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik-etnisite ve din; Tanımlayıcı erkeklik; Dini cemaat erkekliği; Müslüman erkeklik; Performatif erkeklik; Çoklu erkeklik

About the Book

Masculinity at the Intersection of Ethnicity, Religion and Gender Constructions of Masculinity in Religious Groups in Turkey

Academic focus on masculinity has been increasing in recent years. Masculinity studies, which address an interdisciplinary field of research, draws from numerous fields such as sociology, psychology, and women's studies. Studies focusing on women's practices within the patriarchal power hierarchy have neglected male identity and the process of its construction. Therefore, while explaining women's roles as mothers, girlfriends, wives, and workplace colleagues in shaping masculinity, it is also important to examine men's practices. In Turkey, religion-gender or ethnicity-religion studies represent a well-developed field of research. However, it can be argued that theoretical or empirical studies that examine religion-ethnicity-masculinity within the same axis remain limited. Taking this gap in the literature into account, our book explores how masculinity is shaped within religious groups in the Turkish context and how this intertwines with ethnicity, utilizing intersectional analysis. The interaction of masculinity with religious practices and discourses, combined with the cultural codes of ethnic identities, creates a unique field of research within the social sciences. This is one of the important reasons that drives the curiosity of the issues discussed in our book. Masculinity is not merely a practice of belief, but also a performative identity composed of relations of authority and belonging. Therefore, power structures within religious and ethnic groups play a functional role in the production of gender identities. In Turkey, religious groups, particularly religious orders, determine men's positions of authority and produce symbolic and cultic forms of masculinity. Ethnicity, in turn, determines categories of both belonging and exclusion in this process.

Keywords: Masculinity-ethnicity and religion; Definitional masculinity; Religious community masculinity; Muslim masculinity; Performative masculinity; Multiple masculinities

Elvin'e ve Aileme...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
Metodoloji: Söylemin Sosyolojik Analizi	12
1. KESİŞİMSSEL METODOLOJİSİ İLE YAPILAN ARAŞTIRMALARA GENEL BAKIŞ	19
2. KESİŞİMSSELLİK KURAMI	27
3. KÜLTÜREL ve GÖRELİ BİR PRATİK OLARAK ERKEKLİK	37
4. ETNİK KİMLİK ve ETNİSİTENİN TOPLUMSAL İNŞASI	49
5. DİNİ GRUP SOSYOLOJİSİ ve CEMAAT OLGUSU	57
6. TÜRKİYE'DE TASAVVUFİ YAPILARIN TOPLUMSAL GÖRÜNÜMLERİ ve CEMAATLEŞME PRATİKLERİ: MENZİL, İSMAİLAĞA ve NUR CEMAATİ	65
6.1. Türkiye'de Dini Cemaatler ve Tarikat Olgusu	66
6.2. Nur Cemaati	69
6.3. Nakşibendilik, Menzil ve İsmailağa	73
7. ETNİSİTE, DİN ve ERKEKLİK SÖYLEMLERİNİN İZİNDE: BULGULAR ve ÇÖZÜMLEMELER	81
7.1. Cemaatlerde Kimlik, Aidiyet ve Sınırlar: Dinsel Yorumlarla İnşa Süreçleri	91
7.2. Cemaat Söylemlerinde Erkek Kimliğinin Normatif Kodları	111
7.3. Normatif Erkeklik Rollerinin Söylemsel Haritası: Cemaat Yapılarında Hegemonik Modeller	124
8. TANIMLAYICI ERKEKLİK: DİNİ CEMAATLERDE ERKEKLİK İNŞASININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ	143
SONUÇ ve TARTIŞMA	159
KAYNAKÇA	167
DİZİN	181

ÖN SÖZ

Erkeklik, sosyal bilimler literatüründe özellikle dinsel alan içinde ihmal edilen ve sadece feminist-kadınlık çalışmalarının teorik zemininde yorumlanan bir olgu şeklinde anlaşıla gelmiştir. Oysa her inanç sisteminde erkeklik, tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlam içinde yeniden üretilen ve tanımlanan bir toplumsal cinsiyet paradigması çerçevesinde çözümlenen bir kimliktir. Bu kitap, feminist hareket içinde sunulan teorik perspektifin “erkeklik ve din” temasıyla yeniden düşünülmesine yönelik bir çabanın ürünüdür. Türkiye’de İslami cemaatlerin ve dini otoritelerin erkeklik tahayyülünü nasıl kurguladıklarının çözümlenmesi bu çabanın diğer bir saç ayağını oluşturmaktadır. Ayrıca bu kitap, erkekliğe ilişkin “meşru” ya da “tehlikeli” biçiminde kodlanan tutum ve davranış kalıplarını, toplumsal cinsiyet teorisi ile kültürel çalışmaların kesişiminde özgün bir teorik katkı olarak geliştirdiği “tanımlayıcı erkeklik” kavramı ekseninde yorumlamayı önermektedir. Erkekliğin salt bir iktidar alanı ve tekil bir normatif model olmadığını öngören tanımlayıcı erkeklik bunun yerine erkekliğin söylemsel tariflerini, sınırlarını ve yeniden toplumsal müzakereye açılarak nasıl tasnif edildiğini açığa çıkarmaktadır. Sonuç itibarıyla bu kitapta cemaatlerin ürettiği YouTube içeriklerinde, makale metinlerinde ve gündelik-dini pratiklerinde ortaya çıkan erkekliklerin tarif, tasvir, tasnif ve tahlili yapılmıştır. Nakşibendî-Menzil, İsmailağa ve Nur cemaati örneklerinden hareketle erkeklik inşasındaki dini söylem ve yorumlarını rolünü çok katmanlı biçimde ele alınmıştır. Bu kitabın yazım süreci hem akademik bir gözlem hem de toplumsal bir yüzleşme olmuştur. Erkekliğin yalnızca bir “erk olma” biçimi değil, aynı zamanda “erle sınanma” biçimi olduğunu görmek toplumsal düzeyde derin bir farkındalık yaratacağı beklenmektedir.

Akademik hayatımda önemli katkıları olan, doktora ve sonrası süreçte desteklerini benden esirgemeyen Prof. Dr. İhsan Toker hocama kitap aracılığıyla bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Yanı sıra yaptığım birçok araştırmaya teorik katkıları sunan Dr. Öğretim üyesi İkrâm Filiz'e teşekkür ederim. Yine akademik yaşantımda bana önemli destekleri olan ve ağabeylik yapan Dr. Murat Koç'a ayrıca teşekkür etmem gerekir. Son olarak da kitabın oluşumundan yazım sürecine kadar desteklerini benden esirgemeyen eşime ve aileme teşekkür borçluyum.

Mehmet Ozan Ahnas
Diyarbakır 2025